FANLARARO TAFAKKUR
RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
2-Jild. 3-Son. Mart. 2026-yil

UDK: 616.61-008.6-085:616.411

KALAMUSHLAR TALOG‘I O‘LCHAMLARI VA MASSASINING SISPLATIN NEFROTOKSIKLIGI SHAROITIDAGI YOSH XUSUSIYATLARI

Xodjiyeva N.Sh., Xudoyberdiyev D.K.
Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti, Buxoro, O‘zbekiston

Muammoning dolzarbligi. Kimyoterapevtik preparatlarning nefrotoksikligi va uning oqibatida rivojlanadigan uremik intoksikatsiya immun tizim a’zolariga tizimli ta’sir ko‘rsatadi. Ilmiy adabiyotlarda taloqning ushbu sharoitdagi mikroskopik o‘zgarishlari nisbatan keng yoritilgan bo‘lsa-da, a’zoning makroskopik — organometrik — darajadagi javobi, ayniqsa uning yoshga bog‘liq tafovutlari va o‘simlik asosidagi korreksiyaga qaytish qobiliyati amalda o‘rganilmagan. Holbuki, taloq uzunligi, kengligi, qalinligi va mutlaq massasi patologik jarayonning og‘irlik darajasini baholashda eng sodda va takrorlanuvchan mezon bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Ishning maqsadi. Tajribaviy kimyoterapiya chaqirgan buyrak yetishmovchiligi sharoitida turli yoshdagi oq zotsiz kalamushlar talog‘ining organometrik ko‘rsatkichlari o‘zgarish darajasini aniqlash va momoqaymoq (Taraxacum officinale) ildizi damlamasi bilan korreksiyadan so‘ng ularning tiklanish darajasini miqdoriy baholash.

Material va usullar. Tadqiqot 3, 9 va 12 oylik 210 ta erkak oq zotsiz kalamushda o‘tkazildi. Hayvonlar uch guruhga bo‘lindi: nazorat (intakt), tajriba (7,12-dimetilbenzantrasen bilan teri saratoni modellashtirilgandan so‘ng sisplatin 3,0 mg/kg tomir ichiga yuborilgan) va korreksiya (sisplatindan keyin 5 kun davomida momoqaymoq ildizi damlamasi 2,0 ml/kg berilgan) guruhlari. Autopsiyadan so‘ng taloq uzunligi, kengligi, qalinligi (mm) va mutlaq massasi (g) o‘lchandi. Buyrak yetishmovchiligi modeli qon zardobidagi mochevina, kreatinin va cystatin C ko‘rsatkichlari bilan tasdiqlandi. Statistik tahlil Student va Mann-Uitni mezonlari yordamida bajarildi ($p<0,05$).

Olingan natijalar. Nazorat guruhida taloqning organometrik ko‘rsatkichlari 9 oylik davrgacha o‘sib, so‘ngra pasayish tendensiyasini namoyon qildi: taloq uzunligi mos ravishda 29,71±0,79 mm, 37,82±1,1 mm va 33,2±0,94 mm, mutlaq massasi esa 0,79±0,05 g, 1,42±0,09 g va 1,08±0,08 g ni tashkil etdi. Bu 9 oylik davrni a’zoning maksimal organometrik yetuklik bosqichi sifatida tavsiflash imkonini berdi.

Tajriba guruhida eng chuqur organometrik regressiya 3 oylik hayvonlarda qayd etildi: taloq uzunligi 23,6±1,0 mm gacha (nazoratdan 20,5% past), mutlaq massasi esa 0,36±0,03 g gacha (54,4% past) kamaydi. Bu yosh guruhida a’zo massasining yo‘qotilishi chiziqli o‘lchamlar kamayishidan qariyb ikki baravar ustun bo‘lib, parenxima hajmining tanlab kamayishini ko‘rsatdi. 9 oylik tajriba guruhida ko‘rsatkichlar nisbatan barqaror qoldi (uzunlik 31,8±1,1 mm, massa 1,02±0,08 g), 12 oylik guruhda esa taloq kengligi 5,9±0,3 mm va qalinligi 2,9±0,2 mm gacha kamayib, a’zoning yassilanish tendensiyasi kuzatildi.

Korreksiya guruhida eng ifodali javob 3 oylik hayvonlarda olindi: taloq uzunligi 29,5±0,8 mm ga (nazorat darajasining 99,3%) va mutlaq massasi 0,60±0,03 g ga (tajriba guruhidan 66,7% yuqori) tiklandi. 9 oylik guruhda uzunlik 34,2±0,92 mm ni tashkil etdi, biroq kenglik (6,2±0,28 mm) va qalinlik (3,29±0,22 mm) nazorat qiymatlariga yetmadi. 12 oylik guruhda organometrik tiklanish eng cheklangan bo‘ldi (uzunlik 28,2±0,64 mm, qalinlik 2,84±0,42 mm), bu involyutiv fon fitokorreksiyaning reparativ imkoniyatini pasaytirishini ko‘rsatdi.

Xulosa. Sisplatin induksiyalangan buyrak yetishmovchiligida taloqning organometrik javobi aniq yoshga bog‘liq xarakterga ega: yosh hayvonlarda a’zo massasining keskin kamayishi ustunlik qilsa, keksa hayvonlarda chiziqli o‘lchamlarning bir tekis qisqarishi kuzatiladi. Momoqaymoq ildizi damlamasi bilan fitokorreksiyaning organometrik samaradorligi yosh ortishi bilan izchil pasayadi, bu esa biokorreksiyani patologik jarayonning erta bosqichida boshlash zarurligini asoslaydi. Taloqning mutlaq massasi va uzunligi tajribaviy nefrotoksiklik modellarida immun a’zo zararlanishining sodda skrining mezoni sifatida tavsiya etilishi mumkin.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING